

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ. ואח'

לפני הרכב כבוד השופטים:

רון סוקול, סגן נשיא
מנחם רניאל
ישראלה קראי-גירון

בעניין: עזבון המנוח ר.פ.ז"ל

ובעניין:
המערער

ל.פ.
ע"י עו"ד ל' דאב

נגד

המשיבים

1. מ.כ.
2. ל.ש.
3. מ.א.
ע"י עו"ד ש' ברודיה בן דוד
4. ס.ר.נ.
5. ש.ר.

ערעור על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה
בחיפה, מיום 8.4.2018 בתמ"ש 15-06-1724 שניתן על
ידי כב' השופטת ש' אייזנברג.

פסק דין

1. ביום *** הלך המנוח, עו"ד ר' פ' ז"ל, לעולמו. לאחר פטירתו התגלעו מחלוקות בעניין ירושתו והיקף נכסיו. המערער, ל' פ', אשר נישאה למנוח בנישואים אזרחיים במדינת ניו-יורק בשנת 1976, טענה כי מכוח נישואיה למנוח ועל פי חוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג - 1973, היא זכאית למחצית מנכסיו. תביעתה לפסק דין הצהרתי בעניין הזכויות בנכסים נדחתה ועל-כן הוגש הערעור המונח להכרעתנו.

המחלוקות בין הצדדים עוסקות בעיקר בשני עניינים; האם הנישואים בין המנוח למערער היו נישואי אמת שהקימו למערער זכויות בנכסי המנוח; האם בני הזוג התגרשו כדין.

רקע

2. המנוח, ר' פ' ז"ל, נולד בישראל בשנת ***, למד משפטים באוניברסיטה העברית בירושלים, סיים את לימודיו בשנת 1967 ומאז שנת 1968 ועד פטירתו עסק כעורך דין בישראל. המנוח ניהל מספר מערכות של יחסים זוגיים עם נשים שונות. למנוח נולדו שלושה ילדים מבנות זוג שונות; *** נולדה בתו ש' ר', *** נולד בנו ס' ר' נ' (המשיב 4); וכן נולד למנוח בן נוסף מאשה אחרת ששמו כנראה ***, אשר לא היה צד להליכים בתיק זה. המנוח היה גם בקשר זוגי עם הגב' ה' כ' ז"ל (שכינויה צ'), איתה רכש דירה ברח' *** ב*** (ולימים, לאחר פטירתה, ירש את חלקה בה).

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ. ואח'

3. בשנות ה-80 יצא המנוח ללימודים בארצות הברית, שם גם נבחן בבחינות ללשכת עורכי הדין במדינת ניו-יורק, אותן עבר בהצלחה. את רישיון עריכת הדין בארצות הברית קיבל בשנת 1982.

בשנת 1975 נפגש המנוח עם המערערת ל' פ' (המכונה גם ***) וביום 18/9/1976 נישאו בני הזוג בנישואים אזרחיים במדינת ניו-יורק (העתק תעודת הנישואין צורף כנספח "ג" לתיק המוצגים של המערערת).

4. בשנת 1981 קיבל המנוח אזרחות אמריקאית וכעבור מספר שנים שב לישראל. ביום 1/12/1989 ניתן פסק דין של גירושין בין המנוח למערערת. פסק הדין ניתן ברפובליקה הדומיניקנית בהתאם למסמכי הגירושין שנחתמו על פי ייפויי כוח של הצדדים (נספח 6(ב) למוצגי המשיבים 1-3) (להלן: פסק דין הגירושין).

5. בשנת 1989 שב המנוח לישראל וחזר לעסוק בעריכת דין ב***. באותה עת הכיר המנוח את הגב' מ' כ' (המשיבה מס' 1) ושניהם החלו לנהל מערכת יחסים זוגית. השניים התגוררו יחדיו וחיו כבני זוג עד שנת 1997 (סעיף 7 לתצהירה של הגב' מ.כ., נספח 11(3) למוצגי המשיבים). במהלך השנים אף הרתה הגב' כ', אולם למרבה הצער ההיריון הסתיים בהפלה.

לאחר שהמנוח והגב' כ' נפרדו, ניהל המנוח מערכות יחסים נוספות, בין היתר עם גב' ה' כ' ועם אישה בסין בשם ***.

6. ביום 7/4/2015 ערך המנוח צוואה (נספח ה' למוצגי המערערת) (להלן: הצוואה). בצוואתו ציווה המנוח את דירת המגורים שברח' *** ב*** למ' כ', ואת כל כספו וזכויותיו בבנק לאומי ציווה לשלושה יורשים והם בנו ס', ושני חבריו ל' ש' (משיבה מס' 2) ומ' א' (משיב מס' 3). יוער, כי בשבועות שקדמו למותו, חילק המנוח רכוש וכספים אחרים שלו למכרים וחברים נוספים.

7. לאחר פטירתו של המנוח נפתחו בבית המשפט קמא מספר הליכים. בת"ע 15-09-884 הוגשה על ידי יורשי המנוח בקשה למתן צו לקיום הצוואה. לבקשה זו הוגשו שתי התנגדויות; האחת של המערערת ל' פ' (ת"ע 15-09-948); והשנייה של ש' ר', בתו של המנוח (ת"ע 15-09-918). כן הוגשה על ידי המשיבים 1-3 בקשה למינוי מנהל עזבון קבוע, שנדונה במסגרת ת"ע 15-06-65281.

המערערת הגישה תביעה למתן פסק דין המצהיר כי מכוח הנישואים, ובהתאם לחוק יחסי ממון בין בני זוג, היא זכאית למחצית מכלל נכסיו של המנוח (תמ"ש 15-06-1724).

המערערת הכחישה בתביעתה את הגירושין וטענה כי לא ידעה על פסק הגירושין. המערערת העלתה גם טענות שונות כנגד תוקפה של הצוואה וטענה כי יש להורות שאת רכושו של המנוח יחלקו

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ.ואח'

על פי הוראת סעיף 11 לחוק הירושה, התשכ"ה - 1965, כלומר לקבוע כי היא יורשת מחצית מרכושו של המנוח.

פסק דינו של בית משפט קמא

8. הדיון בבית משפט קמא התנהל במאוחד בכל ההליכים. לענייננו חשובה רק הכרעת בית המשפט בתביעת המערערת להצהרה בדבר זכויותיה ברכוש המנוח. בית משפט קמא דן בשתי הסוגיות שעמדו להכרעה; הזכויות הרכושיות מכוח הנישואין, ותוקפו של פסק הגירושין.

את פסק הדין פתח בית המשפט בדיון בעניין תוקפו של פסק הגירושין. בית המשפט קמא קבע כי בהתאם לסעיף 11(ב) לחוק אכיפת פסקי חוץ, התשי"ח - 1958 ניתן להכיר בפסק דין זר, הקובע סטטוס של גירושין כהכרה אגבית, בגדרה של התביעה הרכושית. בית המשפט מצא, על פי חוות הדעת שהוגשו לו, כי על פי דין מקום פסק הדין שקבע את הגירושין - דין הרפובליקה הדומיניקנית, פסק דין הגירושין תקף. דין זה מכיר בגירושין באמצעות שלוח, על פי ייפוי כוח, ועל-כן די בהתייצבות שלוחה של המערערת כדי להקנות סמכות למתן פסק דין תקף לגירושין. עוד קבע בית המשפט קמא כי הואיל והמערערת טוענת כי פסק הדין הושג במרמה וכי ייפוי הכוח שעל פיו הוגשה בקשת הגירושין הוא מזויף, היה מוטל עליה הנטל להוכיח זאת. נטל זה לא הורם, ייפוי הכוח לא הוצג והצהרתה של המערערת כי לא חתמה על ייפוי הכוח אינה מספקת להוכחת המרמה.

9. לאור מסקנתו זו קבע בית משפט קמא, כי די בכך שהוכח כי פסק הגירושין תקף כדי להצדיק את דחיית התביעה. בית המשפט הוסיף כי גם הטענה בדבר קיומו של קשר נישואין תקף לא הוכחה. בית המשפט קבע כי נישואי המנוח והמערערת לא הביאו לחיים משותפים, למשק בית משותף ולשיתוף בנכסים. לבית המשפט לא הובאו ראיות על שיתוף בנכסים, אלא להיפך; בית המשפט קמא מצא כי המנוח חי חיי שיתוף עם נשים אחרות.

בסיום פסק הדין בתביעה הרכושית ציין בית המשפט (בפסקה 40 לפסק דינו):

שוכנעתי כי הן המנוח והן התובעת לא ראו את עצמם נשואים זה לזה. הקשר הזוגי ביניהם הסתיים, המנוח שב לישראל תוך ניתוק הקשר הזוגי, הכלכלי והמשפחתי. כל שנותר הוא קשר חברי בלבד [...].

על כן, דחה בית המשפט קמא את התביעה הרכושית.

הטענות בערעור

10. את עיקר חיציה כנגד פסק דינו של בית משפט קמא מפנה המערערת כנגד הקביעה לפיה פסק דין הגירושין תקף וכי נישואיה למנוח פקעו עם מתן פסק הדין ברפובליקה הדומיניקנית. המערערת טוענת כי בית המשפט טעה כאשר קבע כי ניתן להכיר בפסק דין הגירושין במסגרת סעיף 11(ב) לחוק אכיפת פסקי חוץ. בין היתר טוענת המערערת כי לא מדובר בקביעה "אגבית" אלא בקביעה מהותית

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ.ואח'

ועל-כן ניתן להכיר בפסק הדין רק בדרך של אכיפה ישירה ובגדרו של סעיף 11(א) לחוק אכיפת פסקי חוץ. עוד נטען כי לא התקיימו כל התנאים להכרה בפסק הדין לגירושין שכן בין ישראל לרפובליקה הדומיניקנית אין הסכמים להכרה הדדית בפסקי דין. נטען גם כי לא ניתן להכיר בפסק דין שניתן בחוסר סמכות.

המערערת מדגישה כי נישאה למנוח בניו-יורק שבארצות הברית, ועל-כן הדין החל על הכרה בנישואיהם ובגירושיהם הוא הדין בניו-יורק. דין זה, כך נטען, אינו מכיר בסמכותו של בית המשפט ברפובליקה הדומיניקנית לדון בגירושין על פי ייפוי כוח וללא התייצבות בעלי הדין.

11. נטען גם כי טעה בית המשפט כאשר קבע כי על המערערת מוטל הנטל לסתור את החזקה בדבר תוקפו של פסק דין הגירושין. לטענת המערערת, נטל ההוכחה מוטל על שכמי המשיבים, ומשנמנעו מלהציג ראיה קבילה על מתן ייפוי כוח על ידי המערערת לגירושין, היה על בית משפט קמא לדחות את הטענה כי בני הזוג התגרשו. המערערת מדגישה כי חלפו שנים רבות מהמועד שבו ניתן לכאורה פסק הדין לגירושין ועד להצגתו ועל כן כל טענה הנסמכת עליו התיישנה. המנוח היה עורך דין, ידע את הדין ואילו הצה לבטל את רישום הנישואין בניו יורק היה עושה כן באופן הנדרש בדין. בכך יש לחזק את טענתה כי מדובר במסמכים מזויפים.

המערערת טענה בקצרה גם כנגד הקביעה שבינה למנוח לא היה קשר נישואים תקף וכי לא הוכח שיתוף בנכסים.

12. המשיבים מצדם תמכו בפסק דינו של בית משפט קמא. המשיבים חוזרים וטוענים כי נישואיהם של המנוח והמערערת לא היו נישואי אמת וכי אלו הגיעו לקיצם עם מתן פסק הדין לגירושין. המשיבים מדגישים כי המערערת נכשלה בהוכחת טענותיה כנגד תוקפו של פסק דין הגירושין. המשיבים מפנים לחוות הדעת שהגישו בדבר הדין ברפובליקה הדומיניקנית, וטוענים כי חוות הדעת מבססת את הטענה כי מדובר בפסק דין תקף.

13. עוד טענו כי הוכח שקשר הנישואין בין המנוח למערערת פקע הלכה למעשה. המנוח לא ראה עצמו כנשוי למערערת, קיים חיי זוגיות חדשים, וניתק כל קשר עמה. נטען כי נישואי המנוח למערערת נועדו מלכתחילה אך ורק לאפשר למנוח לקבל ויזה לשהייה ועבודה בארצות הברית וכי לא מדובר בקשר זוגי אמיתי. לבסוף נטען כי בין בני הזוג הייתה הפרדה רכושית מלאה, לא הוכח כל קשר של שיתוף ברכוש, ועל-כן, אפילו אם תידחה טענת הגירושין, יש לדחות את התביעה הרכושית.

דיון והכרעה

14. בית משפט קמא בחן כאמור שתי שאלות; תוקפו של פסק הגירושין; וקיומו של קשר נישואין הכולל שותפות ברכוש. בית המשפט פתח את הדיון בטענות לעניין סיום הנישואין בפסק דין הגירושין

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ. ואח'

ורק למעלה מן הצורך דן בטענות לעניין השותפות ברכוש ואמיתות קשר הנישואין. בפסק דיני אלך בדרך ההפוכה ואדון תחילה בטענות לגבי הזכויות ברכוש.

זכויות המערערת ברכוש המנוח

15. כפי שהובהר לעיל, אין חולק כי המנוח והמערערת נישאו זה לזו בשנת 1976, בניו-יורק. בתביעתה לבית משפט קמא טענה המערערת כי היא זכאית ליותר ממחצית מרכושו של המנוח מתוקף היותה אשתו החוקית ומתוקף חוק יחסי ממון בין בני זוג (סעיף 14 לכתב התביעה). בכל טיעוניה, לרבות בבית משפט זה, ביקשה המערערת לבסס את זכויותיה למחצית מרכושו של המנוח על חוק יחסי ממון.

16. חוק יחסי ממון קובע את עקרון העל ולפיו יש לאפשר לבני זוג להסדיר את יחסי הממון ביניהם בהסכם (ראו סעיף 1 לחוק וכן א' דרור חלוקת רכוש בהליך גירושין 2 (2015)). רק אם בני הזוג לא קבעו הסכם אחר, יחול הסדר איזון המשאבים שבחוק (סעיף 3 לחוק יחסי ממון).

סעיף 5 לחוק יחסי ממון קובע את הסדר איזון המשאבים החל בפקיעת הנישואין ובין היתר במקרה שבו אחד מבני הזוג הלך לעולמו, וכך נקבע בסעיף 5 לחוק:

(א) עם התרת הנישואין או עם פקיעת הנישואין עקב מותו של בן זוג (בחוק זה - פקיעת הנישואין) זכאי כל אחד מבני הזוג למחצית שווים של כלל נכסי בני הזוג, למעט –
(1) נכסים שהיו להם ערב הנישואין או שקיבלו במתנה או בירושה בתקופת הנישואין;
(2) גימלה המשתלמת לאחד מבני הזוג על-ידי המוסד לביטוח לאומי, או גימלה או פיצוי שנפסקו או המגיעים על פי חיקוק לאחד מבני-הזוג בשל נזק גוף, או מוות;
(3) נכסים שבני הזוג הסכימו בכתב ששוויים לא יאוזן ביניהם.

(ב) בפקיעת הנישואין עקב מותו של בן-זוג יבואו, לענין הזכות, לאיזון המשאבים, יורשיו במקומו.

(ג) בסעיף זה, "כלל נכסי בני הזוג" - לרבות זכויות עתידיות לפנסיה, פיצויי פרישה, קרנות השתלמות, קופות תגמולים וחסכונות.

17. חוק יחסי ממון הוא חוק ישראלי החל על בני זוג החיים בישראל. סעיף 15 לחוק עוסק בברירת הדין ומבהיר מהו הדין שיחול על בני זוג, וכך נאמר בו:

על יחסי הממון בין בני-זוג יחול חוק מושבם בשעת עריכת הנישואין, אולם רשאים הם בהסכם לקבוע ולשנות יחסים אלה בהתאם לחוק מושבם בשעת עשיית ההסכם.

מסעיף זה לומדים אנו כי בהעדר הסכם נוגד, יחול על יחסי הממון של בני הזוג דין מקום מושבם בשעת עריכת הנישואין. כך גם אם בעת פקיעת הנישואים היה מקום מושבם אחר. עקרון זה שאומץ על ידי המחוקק מוכר בגישת היציבות או הנוקשות - Immutability (ראו ס' וסרשטיין-פסברג

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ.ואח'

משפט בין-לאומי פרטי כרך ב', 1206, 1232 (2013); דני"א 1558/94 נפ"ס נ. נפ"ס, פסקה 11 לפסק דינו של השופט גולדברג, פ"ד (3) 573, 611 (1996); מי שאוה "יחסי ממון בין בני-זוג שנישאו בחוץ-לארץ כשמקום מושבם בשעת עריכת הנישואין היה במדינה זרה" עיוני משפט כב(2) 571 (1999); ע"א 7687/04 ששון נ' ששון, פ"ד נט(5) 596 (2005).

לפי גישה זו, הדין החל על יחסי הממון של בני זוג הוא ודאי, ידוע, יציב ונמשך לכל אורך חיי הנישואים, בהתאם לדין מקום מושבם בעת עריכת הנישואין. השינויים במקום המושב במהלך חיי הנישואין ועד למועד הפקיעה, לא ישנו את הדין החל, אלא אם הוסכם על ידי בני הזוג על דין אחר.

18. מקום מושבם של בני זוג עשוי לעורר שאלות שונות, כגון במקרה שבני זוג מישראל יוצאים למדינה זרה רק כדי להינשא, מקום שבו לכל אחד מבני הזוג מקום מושב שונה, מקרים בהם אדם מתגורר במקום אחד ומנהל את עסקיו במקום אחר וכדומה (ראו למשל בג"צ 2123/08 פלוני נ. פלונית, פ"ד סב(4) 678 (2008); ע"א 7687/04 הנ"ל; ע"א 4631/90 ג'ול נ' ג'ול, פ"ד מט(5) 656 (1996)).

19. ככלל, מקום מושבו של אדם הוא המקום "אשר אליו קשור האדם מן הבחינה העובדתית-מעשית, היינו המקום אשר מירב הזיקות העובדתיות כורכות אותו עמו (ע"א 587/85 שטרק נ' בירנברג, פ"ד מא(3) 227 (1987); ע"א 260/89 לרי נ' הפנר, פ"ד מו(4) 391 (1992); בג"צ 2123/08 הנ"ל; ע"א 4631/90 הנ"ל).

20. ולענייננו; אין חולק כי מקום מושבם של המנוח והמערערת במועד עריכת הנישואין בשנת 1976 היה במדינת ניו-יורק. המנוח עבר להתגורר בארצות הברית בתחילת שנות ה-70, הכיר את המערערת בניו-יורק בשנת 1975 ונשאר לגור בניו-יורק עד לשנת 1979 עת שב לישראל. המנוח עבד בארצות הברית ולמד לבחינות ההסמכה ללשכת עורכי הדין שם. לכן יש לראות בניו-יורק כמקום מושבם של בני הזוג בעת עריכת הנישואין.

בהעדר כל הסכם אחר, ולאור כלל ברירת הדין שבסעיף 15 לחוק יחסי ממון, יש להחיל על התביעות הרכושיות בין בני הזוג את דין מדינת ניו-יורק.

21. כידוע, דין זר כמוהו כעובדה שיש להוכיחה בראיות. בדרך כלל יוכח הדין הזר באמצעות חוות דעת של מומחה לדין הזה (ראו ע"א 406/62 זילכה נ' דלומי, פ"ד יז 904, 909 (1963); בג"צ 4562/94 אבו דקה נ' בית המשפט הצבאי בלוד, פ"ד מח(4) 742 (1994); רע"א 3924/01 Hess Form Licht Company נ' הנדסת חשמל כללית בע"מ (10/02/2002); רע"א 8887/04 קושניצקי נ' הארגון למימוש האמנה לביטחון סוציאלי (ישראל מערב גרמניה) (14/06/2005); בע"מ 861/17 פלוני נ' פלונית (30/03/2017); ע"א 6726/05 הידרולה בע"מ נ' פקיד שומה ת"א 1, פסקה י"ד(3) (5/6/2008);

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ. ואח'

מ' שאוה "טיבו ואופן הוכחתו של הדין הזר במשפט האנגלו-אמריקאי ובמשפט הישראלי" עיוני משפט ג (תשל"ד) 725, 736).

כך עשו הצדדים בתיק זה לעניין הדין ברפובליקה הדומיניקנית. עם זאת, המערערת לא טרחה ולא הציגה שום ראיה לגבי דין יחסי הממון בין בני זוג במדינת ניו-יורק. הדבר מפתיע במיוחד בשים לב לכך שהמערערת טענה הן בבית משפט קמא (ראו סיכומי טענות פסקאות 40, 58) והן בעיקר הטיעון, כי הדין החל על תוקף הנישואין הוא דין ניו-יורק ואף הפנתה לסעיף 15 לחוק יחסי ממון.

22. עוד מעניין לציין כי בסיכומי הטענות בבית משפט קמא טען בא כוח המערערת כי על פי הדין במדינת ניו-יורק הכלל הוא כי עם פקיעת הנישואין זכאית האלמנה ללא פחות משליש מעיזבון בעלה המנוח (סעיף 58 לסיכומים). טענה זו נטענה ללא כל ראיה לגבי הדין. מפתיע עוד יותר כי למרות טענה זו, עתרה המערערת לפסק דין המצהיר כי היא זכאית למחצית מרכושו של המנוח בהתאם לסעיף 5 לחוק יחסי ממון בישראל, דהיינו בניגוד לטענתה המפורשת כי הדין הרלבנטי החל על יחסי ממון שלה עם המנוח, הוא דין ניו-יורק, וביקשה סעד לפי הדין הישראלי.

23. למרות הכלל ולפיו קיימת חובה להוכיח את הדין הזר בראיות, הכירה הפסיקה גם באפשרות של סטייה מכלל זה, בין היתר באמצעות השימוש בחזקת "שוויון הדינים", חזקה שבגדרה רשאי בית המשפט להחיל את דין הפורום, על אף שלפי כללי ברירת הדין חל דין זר (ראו לעניין חזקת שוויון הדינים: ס' וסרשטיין פסברג הנ"ל, כרך א', בעמ' 208 ואילך).

24. ואולם, חזקת שוויון הדינים אינה "תרופה" למחדלו של בעל דין להוכיח דין זר. אם ניתן לבעל דין הסומך על דין זר להסתפק ב"חזקת שוויון הדינים", מבלי להטיל עליו נטל להוכחת הדין הזר, יהיה בכך משום היפוך הנטלים. על-כן נפסק לא אחת כי על מנת שבעל דין יוכל להסתפק בטענה בדבר "חזקת שוויון הדינים" ולהימנע מהוכחת הדין הזר, עליו לעמוד במספר תנאים כגון קושי בהוכחת הדין הזר, דמיון בין הדינים, כי הטלת חובה להוכיח את הדין הזר תגרום לעינוי דין שלא לצורך וכדומה (ראו לגבי התנאים, ע"א 51/49 יזרי נ' יזרי, פ"ד ד 762 (1950); מ' שאוה "חזקת שוויון הדינים" עיוני משפט ד' 583 (תשל"ה); גבריאל הלוי תורת מתקל הדינים כרך א' 347 - 349 (2014); ת"צ (מרכז) 46065-09-14 בן חמו נ' Facebook Inc (10/06/2016); יוער, כי על פסק הדין הוגשה בקשת רשות ערעור שהתקבלה בחלקה במסגרת רע"א 5860/16, אולם סוגיה זו אינה שנויה במחלוקת).

בדנ"א 1558/94 הנ"ל מציין השופט א' גולדברג מספר מצבים בהם ניתן לבסס את הוכחת הדין הזר בעזרת חזקת שוויון הדינים. הראשון, זהות בין הדינים - "[...] אם מצביע בעל הדין המבקש לסמוך על הדין הזר על קיומו של "בסיס איתן בחומר הראיות" בדבר זהות בין הדינים, כגון שהוראות הדין הזר והדין המקומי יונקות חוותן מאותה מערכת דינים"; השני, רחב יותר, המבוסס על עקרונות השיטה - חזקת שוויון הדינים תעמוד לבעל הדין "ובלבד שיוכח כי מושגי הצדק

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ.ואח'

האלמנטרי לגבי העניין הנדון הם אחידים ומקובלים בכל העולם [...] שכן אחידות זו היא הנותנת כי הוראות הדין הזר תואמות את ההסדר המקובל ברוב מדינות העולם - וככלל זה המדינה שבה מתברר הסכסוך - ולא סוטות הימנו" (עמ' 582 לפסק הדין).

השופט גולדברג דוחה את הגישה לפיה ניתן להחיל את החזקה כל אימת שלא מוכח הדין הזר. עמדה זו היא המקובלת ובתי המשפט חזרו והדגישו כי אין להחיל את החזקה רק בשל מחדלו של בעל הדין להוכיח את הדין הזר (ראו למשל: ת"א (ת"א) 842/87 GENERAL ELECTRIC CORP נ' מגדל חברה לביטוח בע"מ (08/09/1991)).

25. אם נשוב לענייננו, הרי שהמערערת עצמה סתרה בטיעוניה את חזקת שוויון הדינים כאשר טענה כי הדין בניו-יורק קובע כי אלמנה זכאית רק לשליש מרכושו של בעלה המנוח, בעוד שלפי ברירת המחל החלה בדין הישראלי וקבועה בסעיף 11(א) לחוק הירושה אלמנה זכאית למחצית מרכושו של בן זוגה (ובלבד שהמוריש הניח אחריו ילדים או צאצאיהם או הורים, ואילו אם לא הניח המוריש אחריו יורשים נוספים כאמור - זוכה אלמנתו במלוא עזבונו, כאמור בסעיף 11(ב) לחוק). למערערת לא היה כל קושי להוכיח את הדין הזר, והיא אף טענה לו בלי להביא ראיה. יתרה מזו, ההכרה בחזקת השיתוף בין בני זוג אינה מחייבת את המסקנה כי חזקה זו תחול גם בפקיעת הנישואין ואין בה ללמד כי קיים בדין הזר מנגנון לאיזון משאבים בעת פקיעת הנישואין. זאת ועוד, יש לשכנע כי הדין הזר מכיר באיזון משאבים או בחזקת השיתוף גם כאשר בני הזוג חדלו מלגור יחדיו, נפרדו וקיימו מערכות זוגיות אחרות. כדי לקבוע כי עיקרון איזון המשאבים חל על פי דין מדינת ניו-יורק, גם בנסיבות של היחסים שבין המערערת למנוח, נדרשת הוכחה ולא ניתן להסתפק בחזקת שוויון הדינים.

26. לכאורה, בהעדר ראיה בדבר הדין הזר החל על יחסי הממון, היה מקום להורות על דחיית התביעה הרכושית. עם זאת, טענה זו לא נטענה על-ידי המשיבים ולא נדונה על ידי בית משפט קמא ועל-כן לא אמנע גם אני מלבחון את זכויות המערערת על פי חוק יחסי ממון.

חוק יחסי ממון קובע בסעיפים 4 ו-5 שלו הסדר איזון משאבים, המהווה למעשה שיתוף אובליגטורי דחוי למועד פקיעת הנישואין (עקב גירושין או מותו של אחד מבני הזוג). שיתוף זה יחול רק על נכסים שנצברו במהלך החיים המשותפים, במאמץ משותף. נפנה אפוא לבחון את קביעות בית המשפט קמא בשאלה האם המערערת והמנוח אכן חיו חיים משותפים, וצברו במהלכם נכסים במאמץ משותף.

27. בית משפט קמא בחן את טיבו של קשר הנישואין בין המנוח למערערת ולאחר שסקרה את העדויות השונות קבעה השופטת אייזנברג (פסקה 40) כי "שוכנעתי כי הן המנוח והן התובעת לא ראו את עצמם כנשואים זה לזה. הקשר הזוגי ביניהם הסתיים, המנוח שב לישראל תוך ניתוק הקשר הזוגי, הכלכלי והמשפחתי. כל שנותר הוא קשר חברי בלבד, בביקוריו בארה"ב ביקר המנוח את התובעת כפי שביקר את בתו ש".

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ.ואח'

בית משפט קמא ניתח את העדויות והגיע למסקנה כי בין המנוח למערערת לא התקיים קשר זוגי וכי לא הוכח כל שיתוף רכושי לאחר שנת 1989 (פסקאות 32-35, פסקאות 37-38). להפך, בית משפט קמא מצא כי המנוח קיים מערכות זוגיות חדשות לאחר ששב לישראל, המעידות כי ראה בקשר עם המערערת כקשר שהגיעו לקיצו. המנוח רכש יחד עם ה' כי ז"ל דירה ברח' *** ב*** וזו נרשמה על שם שניהם. המנוח אף הצהיר כי ברצונו להזדקן עם הגב' ה' כי ז"ל (פסקה 39 לפסק דינו של בית משפט קמא).

28. בית משפט קמא קבע כי טענות המערערת בדבר העברת כספים למנוח לא הוכחו (פסקה 37, בעדותה של המערערת עמ' 46-47). כן קבע כי לא ברור מדוע המערערת מכרה בית מגורים שלטענתה ניתן לה ולמנוח כמתנת נישואין, ובמקומו רכשה בית מגורים בפלורידה שנרשם על שמה בלבד.

29. עוד ציין כי בין המערערת למנוח לא היה כל קשר של שותפות גורל. המערערת לא ידעה פרטים חשובים על המנוח (עמ' 43-44), לא ידעה על מצבו הרפואי ועל אורחות חייו. פגישות המנוח והמערערת היו מעטות בלבד, ומכריו וקרוביו של המנוח לא ידעו על קשר הנישואין שלו למערערת. להיפך, כולם העידו כי נהג וחי כרווק (פסקה 35 לפסק הדין).

30. מכל אלו ניתן להסיק כי המערערת והמנוח לא ראו עצמם כנשואים לפחות מהמועד בו עזב המנוח את ארצות הברית ושב לישראל. בין אם מלכתחילה ביקשו השניים להירשם לנישואים רק על מנת לאפשר למנוח לקבל ויזה כפי שהעידו חלק מהעדים (ראו עדותה של גב' א', עמ' 29-30; עדות מ' כ', עמ' 131-134), ובין אם ביקשו למסד קשר אמיתי, דומה שלא יכולה להיות מחלוקת כי קשר נישואים זה בא אל קיצו בשנת 1989. מאותו יום חיו השניים בנפרד זה מזה, ללא כל שיתוף רכושי או אחר, מבלי שראו עצמם נשואים זה לזה.

31. ודוק, הקביעה שלפיה אין לראות את המערערת והמנוח כנשואים אינה מחייבת בחינה רישומית-טכנית בהכרח. אמנם, ברירת המחדל הקבועה בחוק יחסי ממון היא שתחילתה של התקופה הקובעת לצורך עריכת איזון המשאבים היא ביום הנישואים וסיומה ביום הגירושים. אולם, תיקון מס' 4 לחוק יחסי ממון (שנכנס לתוקפו בשנת 2008) הביא לידי ביטוי את הגישה שלפיה לעיתים יהיה נכון למתוח לאחור את תחילת התקופה הקובעת או להקדים את מועד סיומה, בטרם הותרו הנישואים כדת וכדין. באשר לאפשרות האחרונה, הרי שלפי סעיף 5א(א)(2) לחוק, בית המשפט רשאי לקבוע כי מועד הפקיעה יחול עם קיומו של "קרע בין בני הזוג". קרע זה עשוי ללבוש מספר צורות - פיזי; כלכלי וזוגי (ראו: עמ"ש (חי') 17-01-23541 פלונית נ' פלוני (09/08/2017); תמ"ש 3011/07 ל.א.נ' מ.א. (25/06/2012); נ' שלם יחסי ממון ורכוש - הדין והפסיקה 163 (2013). המסקנה מן הניתוח המובא לעיל היא, שקרע זה התקיים בין בני הזוג לכל הפחות משנת 1989, עת עזב המנוח את ארצות הברית ושב להתגורר בישראל, ומכאן קצרה הדרך להסיק, כי גם אם המנוח והמערערת נותרו רשומים כנשואים זה לזו במדינת ניו-יורק, אין לראותם כנשואים לצורך עריכת איזון המשאבים ועל-כן אין למערערת זכויות כלשהן בנכסי המנוח.

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ.ואח'

בכך ניתן היה לסיים את פסק הדין, אולם כפי שציינתי לעיל, אבחן גם את הטענות בעניין תוקפו של פסק דין הגירושין.

פסק דין הגירושין

32. בית משפט קמא קבע גם, כי קשר הנישואין של המנוח והמערערת הגיע לקיצו עם מתן פסק הדין לגירושין.

המערערת כופרת בתוקפו של פסק הדין לגירושין הן מחמת שלטענתה לא נתנה ייפוי כוח להתייצב בשמה ולהסכים לגירושין והן מהטעם כי לא הוכח שפסק דין זה תקף על פי מדינת ניו-יורק החל על יחסי הנישואים.

33. בית משפט קמא קבע כי בהתאם לסעיף 11(ב) לחוק אכיפת פסקי חוץ ניתן להכיר בפסק דין לגירושין במסגרת התביעה הרכושית שהגישה המערערת. מדובר בהכרה אגבית לצורך ההכרעה בזכויותיה של המערערת לאיזון משאבים. טענתה של המערערת כי לא מדובר בקביעה אגבית אלא באכיפה ישירה דינה להידחות שהרי בית המשפט קמא התבקש להכריע בתביעה לאיזון המשאבים. בגדרה של הכרעה זו עלתה שאלת תוקף הנישואין במועד פטירת המנוח ועל-כן צדק בית משפט קמא כאשר בחן את פסק דין הגירושין בגדרו של סעיף 11(ב) לחוק אכיפת פסקי חוץ ולא בגדרו של סעיף 11(א) לחוק.

34. בית המשפט מצא כי פסק הדין לגירושין תקף על פי דין הרפובליקה הדומיניקנית, תוך שהוא מסתמך על חוות הדעת שהוגשו לעיונו. בקביעתו זו אין להתערב. הצדדים הסכימו כי המומחים לא יחקרו. בית המשפט מצא על פי חוות הדעת מטעם הנתבעים (ת/5), שהמסמכים שהוצגו לו מעידים כי פסק הדין ניתן כדיון על פי הדין ברפובליקה הדומיניקנית. דין זה מכיר בהליך גירושין בו רק צד אחד מתייצב, ואילו הצד השני מיוצג על ידי בא כוחו באמצעות ייפוי כוח, ולכן קבע כי פסק הדין תקף במקום הינתנו.

35. למעשה הטענה העיקרית של המערערת היא כי פסק הדין הושג במרמה שכן לא חתמה על ייפוי הכוח הנטען. משקבע בית משפט קמא כי פסק הדין ניתן כדיון והוא תקף על פי דין הרפובליקה הדומיניקנית, הנטל להוכיח כי פסק דין זה הושג במרמה מוטל על כתפי המערערת. אין בסיס לטענות המערערת כי הנטל להוכחת ייפוי הכוח מוטל על כתפי המשיבים שביססו טענתם על פסק דין תקף ובכך הרימו את הנטל המוטל עליהם. המערערת היא שביקשה להשיג על תוקפו של פסק הדין ולהוכיח כי הושג בתרמית ועל-כן הנטל עליה (ראו לעניין הנטל להוכיח תרמית בפסק הדין: ע"א 475/81 זיקרי נ' "כלל" חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מ(1) 589, 598-599 (1986); ע"א 9369/12 איבי נ' צ.א.מ.א. הובלות דלק בע"מ (22/07/2014)).

36. עם זאת, מצאתי להעיר כי לכאורה אין די בקביעה כי פסק הדין תקף על פי דין הרפובליקה הדומיניקנית. המערערת והמנוח נישאו במדינת ניו-יורק ועל-כן הדין החל על נישואיהם הוא דין

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ. ואח'

מדינת ניו-יורק. לפיכך, על מנת להורות כי קשר הנישואין הגיעו לקיצו, היה על המשיבים לשכנע כי הדין במדינת ניו-יורק מכיר בפסק דין לגירושין שניתן ברפובליקה הדומיניקנית. ודוקו, אין חולק כי המנוח והמערערת לא היו מעולם תושבי הרפובליקה הדומיניקנית. מי שמבקש לטעון כי פסק דין לגירושין ממדינה אחת תקף במדינה אחרת חייב להוכיח את הדין הרלבנטי. כאמור לעיל, איש מהצדדים לא הביא ראיות לעניין דין הנישואין והגירושין במדינת ניו-יורק.

37. בא כוח המערערת בטיעונו בבית משפט קמא ובעיקרי הטיעון הפנה לפסקי דין אמריקאים המחזקים את טענתו כי פסק הדין לגירושין ממדינת הרפובליקה הדומיניקנית אינו תקף במדינת ניו-יורק. הפניה לפסקי דין אינה יכולה לשמש תחליף לחוות דעת בדבר הדין החל כנדרש להוכחת הדין הרלבנטי, למועד פקיעת הנישואין.

38. לכאורה, בהעדר הוכחה בדבר הדין במדינת ניו-יורק, ותוקפו של פסק דין הגירושין על פיו, היה בית משפט קמא צריך לדחות את טענות המשיבים. עם זאת, השאלה שהובאה לפתחו של בית משפט קמא לא הייתה הצהרה בדבר תוקף הנישואים של המערערת והמנוח אלא הצהרה בדבר זכויות רכושיות. פסק הדין לגירושין אינו עומד לבדו; מתלוות לו הטענות בדבר הניתוק בין המערערת למנוח, חזרתו לישראל, יצירת קשרים זוגיים חדשים על ידו, המשך החיים בנפרד מהמערערת עד למועד הפטירה ועוד. לפיכך ניתן להסיק, גם בהעדר ראיה על הדין בניו-יורק, כי פסק הדין משקף את אומד דעתם של הצדדים להביא לסיום קשר הנישואים ביניהם, ודי בכך כדי להצדיק את דחיית תביעת המערערת.

סוף דבר

39. מכל האמור עד כה, שוכנעתי כי דין הערעור להידחות. שוכנעתי כי צדק בית משפט קמא כאשר קבע כי קשר הנישואים בין המערערת למנוח פקע כאשר המנוח חזר לישראל, כי לא הוסכם ביניהם על שיתוף בנכסים, וכי במועד הפטירה לא ראו עצמם השניים כנשואים זה לזה. על כן, צדק בית המשפט קמא כאשר דחה את בקשת המערערת להצהיר כי היא זכאית לחלק בזכויות הרכושיות של המנוח.

לנוכח המסקנה האמור לעיל, אציע לחבריי לדחות את הערעור ולהורות למערערת לשלם למשיבים 1-3 הוצאות בסך של 16,000 ₪ ולמשיב 4, שלא היה מיוצג, סך של 4,000 ₪.

ר. סוקול, שופט

בית המשפט המחוזי בחיפה

עמ"ש 18-05-37676 ל.פ.מ.כ. ואח'

השופט מנחם רניאל

אני מסכים.

מ. רניאל, שופט

השופטת ישראל קראי גירון

אני מסכימה.

י. קראי-גירון, שופטת

אשר על כן הוחלט לדחות את הערעור ולחייב בהוצאות כאמור בפסקה 39 לפסק דינו של השופט רון סוקול.

המזכירות תעביר את הכספים שהופקדו על ידי המערערת כעירבון, למשיבים על פי חלקם היחסי. ההשבה למשיבים 1-3 תעשה באמצעות באת כוחם.

ניתן היום, ז' אדר ב' תשע"ט, 14 מרץ 2019, בהעדר הצדדים.

י. קראי-גירון, שופטת

מ. רניאל, שופט

ר. סוקול, שופט